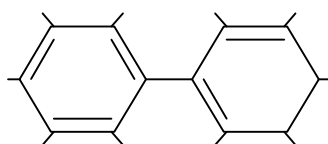

PCB – nebezpečné dedičstvo

Najprv boli považované za úplne neškodné. Dnes patria medzi 12 látok, ktoré svetové spoločenstvo považuje za natoľko nebezpečné, že musia byť eliminované. Polychlórované bifenyly.

Čo sú to PCB? Polychlórované bifenyly alebo PCB paria medzi syntetické organické chemické látky, ktoré sú známe ako chlórované uhľovodíky. Chemický vzorec pre PCB je $C_{12}H_{(10-n)}Cl_n$, kde n predstavuje počet atómov chlóru v rozpätí od 1-10. Táto skupina obsahuje všetky zložky s bifenylovou štruktúrou (t.j. dve spojené benzénové jadrá) obohatené v určitej miere chlórom. Teoreticky existuje celkovo 209 možných podôb PCB ale len 130 z nich sa objavuje v komerčných výrobkoch¹. Komerčné PCB sú zmesou 50 alebo viac ich typov.

Molekulárna štruktúra PCB

PCB sa bežne používali ako dielektrické (izolačné) kvapaliny v transformátoroch a kondenzátoroch, v teploprenosných, a hydraulických systémoch a ako atramentový roztok v bezuhlíkovom kopírovacom papieri. Iné podoby používania PCB boli mazadlá, brúsne oleje, zmäkčovadlá vo farbách, lepidlách, tesneniach, ako nehorľavé látky a v plastoch.

Komerčné PCB sa skladajú zo zmesi príbuzných PCB, z ktorých tie najbohatšie na chlór sú zriedkavo odbúrateľné. Menšia časť PCB sa podobá dioxínom – a preto sa nazývajú „dioxínovými PCB“, a sú veľmi stabilné a odolné voči rozkladu. Tieto PCB boli zistené vo všetkých zložkách životného

prostredia. Relatívne veľké množstvá unikli pri nevhodnom nakladaní, nehodách a priesakoch v priemyselných zónach. Významné množstvo PCB bolo a stále je uvoľňované z priemyselných podnikov². K expozícii PCB v životnom prostredí dochádza často šírením sa znečistenia z predtým vypustených PCB. K šíreniu dochádza vyparovaním z vody do atmosféry s následným transportom v ovzduší a suchým alebo mokrym spádom PCB a ich opätovným vyparovaním³.

Život s PCB? PCB sa bioakumulujú v tukových tkanivách zvierat a ľudí, ktorí sú im vystavení⁴ a ako sa predpokladá táto expozícia spôsobuje celý rad zdravotných účinkov. Akútna expozícia spojená s vysokými dávkami sa spája so závažným kožným ochorením (chlórakné), svrbením a pálením, podráždením očí, pigmentačnými zmenami pokožky a nechtov, poruchami funkcií pečene a imunitného systému, podráždením dýchacieho traktu, bolesťami hlavy, závratami, depresiami, stratou pamäte, nervozitou, únavou a impotenciou⁵.

PCB navyše, podobne ako ďalšie chlórorganické látky narušujú hormonálnu stabilitu. Jednotlivé formy PCB majú množstvo toxických účinkov, vrátane porúch v imunitnom a nervovom systéme, reprodukčných anomálií, abnormality v správaní a karcinogenézy. PCB sú oficiálne vo viacerých štátoch vrátane Slovenska zaradené do skupiny pravdepodobných karcinogénov, t.j. látok, ktoré spôsobujú rakovinu u zvierat, avšak u človeka neboli jednoznačne prekázané⁶.

PCB v potravinách. Najčastejšou cestou, ako sa PCB dostávajú do ľudského organizmu (okrem profesionálne expozície) sú potraviny. Keďže PCB sa kumulujú v tukovom tkanive, najviac ich obsahujú

potraviny s vysokým obsahom tuku, ktoré pochádzajú z oblastí kontaminovaných PCB, predovšetkým z domácich chovov v týchto oblastiach.

Ďalším významným zdrojom sú ryby a voľne žijúca zver ulovená v oblasti kontaminovanej PCB južne od Strážskeho (Laborec, Zemplínska Šírava). Napríklad ryby ulovené v tejto oblasti obsahujú 100 násobne viac PCB ako ryby z Domaše a Ondavy. Najmä pre častých konzumentov takto kontaminovaných rýb dosahuje expozícia PCB nadpriemerné dimenzie⁷.

Medzinárodná legislatíva. PCB patria medzi prvých 12 perzistentných organických polutantov (POP), ktoré sa majú eliminovať na podľa Štokholmského dohovoru z mája 2001. Tento dohovor podpísala aj Slovenská republika.

Kontakt:

Mgr. Martin Hojsík
Greenpeace Slovensko
PO BOX 58
814 99 Bratislava
tel./fax: +421-2-5542 4255
www.greenpeace.sk

Literatúra:

¹ Neumeier 1998, v Ekotoxikologické centrum Bratislava pre MŽP SR (1999): Inventarizácia zariadení s PCB v Slovenskej republike.

² Fiedler 1997, v Ekotoxikologické centrum Bratislava pre MŽP SR (1999): Inventarizácia zariadení s PCB v Slovenskej republike.

³ Dobson a van Esch 1993, v Ekotoxikologické centrum Bratislava pre MŽP SR (1999): Inventarizácia zariadení s PCB v Slovenskej republike.

⁴ Ponnambalam 1998, Neumeier 1998, Fiedler 1997, v Ekotoxikologické centrum Bratislava pre MŽP SR (1999): Inventarizácia zariadení s PCB v Slovenskej republike.

⁵ Environment Canada 1985, v Ekotoxikologické centrum Bratislava pre MŽP SR (1999): Inventarizácia zariadení s PCB v Slovenskej republike.

⁶ Kočan A., et al. (1998): Zatiaženie životného prostredia a ľudskej populácie v oblasti kontaminovanej polychlórovanými bifenylmi, správa za 1. rok riešena. ÚPKM, Bratislava, pp. 4.

⁷ Kočan A., et al. (1999): Zatiaženie životného prostredia a ľudskej populácie v oblasti kontaminovanej polychlórovanými bifenylmi, správa za 2. rok riešena. ÚPKM, Bratislava, pp. 1.